joforum73 2008. 02. 27. 23:11 Page 61

Könyvajánlat
Lakatos István: *Emlékeim I–II. Szemben az árral*[1]

GUZS FERENC

A romániai magyarság (magyar népcsoport) sorsával foglalkozó személyiségek és az általuk megírt elemzések, könyvek mindig is fontos szerepet játszottak a közösség életében, sorsának alakulásában. Minden történelmi korszaknak megvannak a kiemelkedő személyiségei, kiválóságai e vonatkozásban. A tradíciók a hajdani, középkori önálló Erdéllyel kezdődtek, majd az újkorban az Osztrák–Magyar Monarchiához csatlakozott Erdélyben folytatódtak. Volt egy közös vonásuk e történelmi személyiségeknek, éspedig a népükkel, az erdélyi magyarsággal való azonosulás, érdekvédelmük felvállalása, nem törődve az ebből származó veszélyekkel. Talán nem felesleges néhány kiemelkedő személyiséget eme vonatkozásban megemlíteni. Aki Erdély népének, az itt élő magyarságnak sorsával foglalkozik, nem kerülhet ki olyan neveket, mint Zágoni Mikes Kelemen, Apáczai Csere János, Bölöni Farkas Sándor, gróf Mikó Imre, Brassai Sámuel, Balázs Ferenc, Benedek Elek, Kós Károly, Dr. Szász Pál, Korparich Ede. És most ezt a névsort ki szeretnénk egészíteni a Kalotaszegen született és Kolozsváron élt Lakatos István nevével. Ő is azon személyiségek közé tartozott, akik Erdély népével és azon belül az erdélyi magyarsággal teljes sorsközösséget vállaltak, és mindent megtettek annak érdekében, hogy azt a közösséget az őt megillető helyre juttassák, akik nem riadtak vissza semmilyen áldozatvállalástól. Mindannyiuk életrajza történelmi példakép erdélyi magyar vonatkozásban.

Romániában 1938-ban életbe lépett a királyi diktatúra II. Károly kezdeményezéseként. Tartott 1940-ig, amikor megbuktatta a vasgárda (fasiszta szervezet) és Antonescu marsallal együttműködve létrehozták a fasiszta diktatúrát. Hamarosan azonban, néhány hónap eltelte után, Antonescu a vasgárdát kizárta a hatalomból, életbe léptette az ő személyi diktatúráját, és Hitlerék oldalán belépett a II. világháborúba a Szovjetunió ellen. Mint tudjuk, a II. világháború csúcspontját a hitleri német birodalom és a Szovjetunió háborúja jelentette, amely 1941 júniusában indult, amikor a németek a Szovjetunió lerohanását kezdeményezték, felrúgva az 1939 nyarán Lengyelország ellen kötött Ribbentrop–Molotov-paktumot.

Mi volt ez a háború? A válasz egyszerű: két diktatúra harca a világuralomért. Vagyis a hitleri fasiszta diktatúra (szélsőjobb) és a sztálini diktatúra, vörös diktatúra (szélsőbal) harca a hegemóniáért a világ fölött. Országonként feltevődött a kérdés, hogy me-

[1] Lakatos István: *Emlékeim I. Szemben az árral.* Marosvásárhely, Apendix, 2005.
Lakatos István: *Emlékeim II. Szemben az árral.* Marosvásárhely, Alutus, 2007.

joforum73 2008. 02. 27. 23:11 Page 62

lyiket választja, melyik mellett áll ki. Románia és Magyarország is a hitleri (szélsőjobb) diktatúra melletti kiállást (a háborúba való belépést) választotta.

Az előbbiek alapján felmerül a kérdés, hogy a magyar szellemi elit, a politikai és szociális gondolkodás hogyan reagálta le ezt a kérdést. E vonatkozásban fel kell hívnunk arra a figyelmet, hogy két, világviszonylatban is figyelemreméltó, a kiút felé vezető megnyilvánulás is volt. Az első a kor nagy gondolkodójáé, Németh Lászlóé, a második a kolozsvári Lakatos Istváné, aki akkor Németh Lászlóhoz hasonlóan nem került a figyelem központjába. Mi volt a közös a kiútról alkotott felfogásukban? Mindketten meg voltak győződve arról, hogy sem a hitleri jobboldalu (szélsőjobb), sem a sztálini (szélsőbal) nem jelent kiutat a fejlődő világ számára. Németh László úgy fogalmazta meg tételét, hogy kell legyen egy harmadik út, és ő úgy látta, hogy az nem lehet más, mint a szövetkezeti szocializmus. Mint tudjuk, a szövetkezeti gondolat, gondolkodásmód a demokrácia alapelveinek maradéktalan elfogadását jelenti. Tehát a társadalmi igazságosság és a demokrácia alapelveinek maradéktalan érvényesülését jelenti a szövetkezeti szocializmus.

Ezek után vessünk egy pillantást Lakatos István szemléletmódjára. Ő is a társadalmi igazságosság és a csorbítatlan, teljes fokú demokrácia elfogadásának híve, és ilyen programok megvalósításán, életbe léptetésén munkálkodott. Mindezt a továbbiakban majd megtudjuk, hogy mindkét vonatkozásban a csúcsig jutott el, ugyanis a Román Szociáldemokrata Párt Magyar Tagozatának az elnöke és az erdélyi Kolozsvári Hitelszövetkezeti Központ, a HITEL elnöke is volt. Tehát jogosan be lehet sorolni az erdélyi magyar társadalmi és gazdasági gondolkodás kiemelkedő egyéniségei sorába.

Ezek után vessünk egy pillantást Lakatos István életrajzi adataira. 1904-ben született a kalotaszegi Sárvár faluban. Szülei kisgazdák voltak, valamivel kevesebb mint 3 ha szántóföldön gazdálkodtak. Három gyerek volt a családban, és közülük ő volt a legfiatalabb (legkisebb). Elemi iskolai tanulmányait a falu református (kálvinista) iskolájában végezte. A 4 elemi osztály elvégzése után beíratták a Kolozsvári Református Kollégiumba, ahol ösztöndíjasként elvégezte szintén az első 4 osztályt, az 1914–18-as években, az I. világháború éveiben, tehát egy gondokkal terhelt, nehéz időszakban. Mivel a középiskola alsó tagozatának (első 4 osztály) elvégzése után továbbtanulási lehetősége nem volt és otthonról sem várhatott semmilyen anyagi támogatást, mivel édesapja korán elhunyt, munka után kellett néznie és ugyanakkor mesterséget tanulnia. A már gyerekkorában kialakult szellemi élet, tevékenység iránti vonzalma őt az akkor fellendülőben lévő nyomdaipar felé irányította. Így lett belőle szedő, majd tördelő munkás, és végülis eljutott és ott a fejlődés útjára állt technikai szerkesztői munkakörbe. Eme vonatkozásban két tényező is segítette, melyeket gye-

joforum73 2008. 02. 27. 23:11 Page 63

rekkorából, az otthon, Kalotaszegen eltöltött éveiből hozott. Az első a szöveg iránti érdeklődése, melyet gyerekkorában szerzett és egyre inkább úrrá lett olvasói szenvedélye folytán ösztönzött. A második a kiadvány aspektusa és művészi színvonala iránt érzett vonzódása. Erre is az ösztönzést már otthonról, gyerekkorából hozta, Kalotaszeg népművészetének hatása alatt maradt egész életében. Az sem volt véletlen, hogy technikai szerkesztőként főként a lapok és folyóiratok szerkesztése vonzotta.

A lapok (népújságok) és folyóiratok szerkesztése iránti vonzódása meghatározó tényezővé vált ama vonatkozásban, hogy minden érdekelte, ami körülötte történt munkahelyi viszonylatban és kint a civil társadalomban is. Az otthonról hozott nevelés és berögződött ösztönök fontos szerepet játszottak abban is, hogy ami körülötte történt, az nemcsak érdekelte, hanem le is reagálta azokat, aktívan bekapcsolódott a megoldás keresésének folyamatába. Így lett aktív tagja, résztvevője a szakszervezeti mozgalomnak, majd a szociáldemokrata pártnak. Tevékenységét, az ügyhöz való hozzáállását mindig nagyra értékelték. Egyre feljebb, magasabbra jutott a vezetői beosztásokban. A faluról hozott, még gyerekkorában beidegződött adottságai, tulajdonságai kialakították az iránta érzett bizalmat, ugyanis, mikor egy problémával foglalkozni kezdett, amire az érdeklődése ráirányult, azt teljes odaadással, hozzáállással kezelte, és nem érdekelte a kérdés anyagi háttere, vagy hogy milyen befolyással van az ő anyagi helyzetére. Egy munkakör, egy megbízatás elvállalásakor, elfogadásakor soha nem kötötte azt anyagi feltételekhez, mindig csak a kérdés jelentőségére, fontosságára figyelt és arra, hogy ő mivel tud hozzájárulni a felmerült ügy vagy a közösség számára kedvező megoldásához. Az anyagiasság számára ez idegen gondolkodásmód volt.

Lakatos István életútjának története az általa megírt *Emlékeim I–II.* kötetében tükröződik. Ez az 1920 és 1990 közötti időszakot öleli fel, vagyis a XX. század egy nagyon nehéz és ellentmondásokkal terhes korszakát tárja az olvasó elé. E könyvben tükröződik Románia helyzete az említett időszakban. Számos olyan sajátosságra mutat rá, hívja fel a szakma figyelmét, melyeket máshol semmilyen anyagban, tanulmányban, elemzésben nem lehet fellelni, megtalálni. Ennek magyarázata, háttere az, hogy a vidéken (Kalotaszegen) leélt gyerekkora olyan adottságokkal ruházta fel, melyek meghatározóak voltak a felvállalt ügyhöz való hozzáállás dolgában, úgymint az őszinteség, hűség, az elfogultság ösztönös mellőzése az általa figyelemmel kísért kérdésekben, illetve a dolgozó tömegek helyzete és sorsa. A másik fontos körülmény a látószögének kialakulása kérdésében az volt, hogy állandóan, megszakítás nélkül tanult, környezetlátása egyre szélesebb lett, minden szabadidejét az önképzésre fordította. Szenvedélyes olvasó volt. Az élet által felvetett kérdéseket élénken lere-

joforum73 2008. 02. 27. 23:11 Page 64

agálta és kereste a választ, teljes odaadással elemezve azokat. A kívülről jövő útmutatások, hatások soha nem tudtak felülkerekedni a gyerekkorából magával hozott igazságösztönön.

És végül ki kell térnünk még egy tényezőre, mely szintén nagy szerepet játszik a Lakatos István által feltárt és bemutatott problémák megítélésében. Arról van szó, hogy a Román Szociáldemokrata Párt magyar tagozatának elnökeként és az Erdélyi Hitelszövetkezeti Szövetség, a HITEL elnökeként, annak ürügyén rá kirótt 25 évet kényszermunkából, a több börtönben és munkatáborban letöltött 15 év alatt olyan anyagokhoz és bizonyítékokhoz jutott hozzá, melyek döntő fontosságúak nézeteinek kialakulásában és azok stabillá, megtagadhatatlanná válásában. A letöltött 15 év alatt számtalan börtöncellának volt lakója, és az 1920–1950 közötti időszakban fontos politikai szerepet játszott és a többségi románokhoz tartozó személyek lakótársa, cellatársa volt. Nem kevesen közülük életük leköszönő szakaszában voltak, a közeledő, letörten megélt vég érzésével. Mivel közös volt a sorsuk és részéről nyitottságot, megértést tapasztaltak, hasonló nyitottsággal válaszoltak őszintén feltárták múltjukat, és a vég közeledésének érzése is arra ösztönözte őket, hogy semmit ne titkoljanak el, feltárják múltjukat és az akkori eseményekben betöltött szerepüket. Így ő megismert olyan aspektusokat, amelyek az események mögött azok hátterét képezték és a közvélemény számára nem voltak hozzáférhetőek.

Miért fontos az előbb említett tényező a helyzet bemutatása és kiértékelése szempontjából? Azért, mert ezek képet adtak Lakatos Istvánnak arról, hogy mi zajlott akkor a háttérben, a színfalak mögött, az akkori román belpolitikában.

A bemutatás tárgyát képező műben, az *Élményeim I. és II.* kötetében Lakatos István feltárja a XX. század román belpolitikájának hátterét, és világos képként jelenik meg a romániai magyar kisebbség sorsa. A román kisebbségpolitika kulisszatitkai kerülnek napvilágra, és ezek ma is, napjainkban is jelentőséggel bírnak, segítséget jelentenek a politikai körök bizonyos részének magatartása és megnyilvánulásai megértéséhez.

Talán nem felesleges azzal kezdeni, hogy Lakatos István értékelése szerint az általa bemutatott időszakban, 1920 és 1990 között Románia 5 diktatórikus korszakon esett át, amelyeket közelebbről megismert, tanulmányozott és leírt. Ekkor volt hatalmon az Avarescu-kormány, amely nemcsak a szélsőbal vonatkozásában, a kommunistákkal szemben alkalmazta a diktatórikus módszereket és eszközöket. A szélsőbal a kommunistákkal szemben a legszélsőségesebb eszközökig ment el, a pártot betiltotta, tagjait kizárta, a többi irányzattal és párttal szemben a hatalomból való teljes kizárás, követelményének vonatkozásában a semmibevevés módszerét alkalmazta. A hadseregre és a hatalom más szerveire (rendőrség, csendőrség, vagyis belügyi szervek) támaszkodott. A kisebbségek és különösen

joforum73 2008. 02. 27. 23:11 Page 65

a magyarok vonatkozásában a hátrányos gazdasági, anyagi, életviteli és szellemi megkülönböztetés minden módszerét alkalmazta, amit az akkori nemzetközi helyzet eltűrt.

Ugyancsak a diktatúra második változataként a Goga–Cuza-kormányt említi meg, amely 1933 és 1937 között volt hatalmon. Alapjában véve visszatérés volt az Avaresu-korszak módszereihez, de egy megváltozott helyzetben. E vonatkozásban a belpolitikában II. Károly király hazatérése és a királyi hatalom új korszaka volt a változás, külpolitikai vonatkozásában pedig egyes országokban a hatalomváltozás Németországban, a hitlerizmus fellépése volt az új elem. Ez volt az a korszak, amikor a szélsőjobb előretört Romániában, a vasgárda egyre keményebben hallatta hangját. Ezt érezték és igyekeztek lereagálni a középbal erői, mint a Szociáldemokrata Párt és a szakszervezetek. De Románia esetében is a jobbratolódás érezhető, tapasztalható volt. A király, II. Károly az említetteket tapasztalta, jelentőségüket felfogta, és ezt a helyzetet le is reagálta, próbálta elejét venni a katasztrófának, ezért 1938-ban királyi dekrétummal betiltotta az összes pártot, és egy, a pártokon felül álló kormányt szeretett volna és próbált kinevezni, melyben a kisebbségi sorban élő nemzetiségek is részt vettek volna. Így próbálta az országot kivonni a hitlerizmus, hitleri diktatúra vonzásköréből és távol tartani a keleti, kommunista diktatúrától is. Sajnos ez neki nem sikerült. Miután kétszer is miniszterelnök-jelöltet bízott meg kormányalakítással és azokat a vasgárda meggyilkolta, 1938-ban sor került II. Károlynak a vasgárda által a hadsereg támogatásával az országból való kiűzésére. Ez volt a királyi diktatúraként számon tartott korszak 1938–1940 között.

Ezek után a vasgárda került uralomra 1940 őszén, amely kegyetlen visszaéléseivel is foglalkozik. A vasgárda és annak akciói mögött sorakozott fel a román hadsereg Antonescu marsall vezetésével. Tehát beindult a diktatúra egy új korszaka és változata, a szélsőjobb diktatúrája, Antonescu marsall és a vasgárda együttműködésével. Ez egy pár hónapig tartott, aztán Antonescu marsall a hadseregre támaszkodva a vasgárdát szétverte (de nem számolta fel) és bevezette a maga személyi diktatúráját, továbbhaladva a Berlin, Hitler felé való orientálódás vonalán, belépve az 1941-ben indított Moszkva-ellenes, a Szovjetunió ellen indított támadó hadműveletbe. Ez a korszak 1944. augusztus 23-ig tartott, amikor a szovjetek már Iasi-ban voltak, átkeltek a Pruton. Ugyanis akkor a román hadsereg a vezérkarral az élen, I. Mihály király vezetésével megbuktatta Antonescu marsallt és átvette a hatalmat.

Elemzése szerint egy átmeneti korszak következett, amely 1949 decemberéig tartott, amikor is az addig kiépülő kommunista hatalom elűzte I. Mihály királyt és életbe lépett a kommunista diktatúra, kezdetben Gheorghiu Dejzsel az élen, akit Nicolae Ceausescu követett. Ez 1990-ig tartott és Ceausescu-diktatúra néven vonult be a történelembe (hivatalosan proletárdiktatúra).

joforum73 2008. 02. 27. 23:11 Page 66

Ezt követően rátér egy másik kérdéskörre, mégpedig a romániai magyar kisebbség gazdasági kifosztására. E vonatkozásban is gazdag anyagot tartalmaz a könyv. Habár a szerző nem emeli ki a problémát különálló fejezetekbe, a felsorolt adatok felhívják rá a figyelmet. Itt is a kérdés hátterét megvilágító problémákról, adatokról van szó, melyeknek az általa letöltött 15 évi internálás és börtönévek alatt került a birtokába, amikor az előző rezsim hajdani vezetőivel került kapcsolatba.

Az említett művében bemutatott helyzet alapján kialakul bennünk egy kép, hogy a román gazdagok osztályának jelentős hányada nem a vállalkozói tevékenység, a gazdálkodás útján lett jelentős vagyon birtokosa, hanem a harácsolás, zsarolás, a hatalom birtokában a kisajátítás útján szerezte vagyonát és azt úgy is kezelte, felelőtlenül, pocsékoló életmódot folytatva.

A harácsoló, zsaroló, kiszipolyozó politika, uralkodó felfogás (koncepció) első számú áldozatai a román állampolgárságú magyarok voltak, ők fizették a magasabb adót, ők voltak az alanyai az államapparátus által gyakorolt kiszipolyozó, zsaroló politikának. Számos utalás van Lakatos István könyvében eme vonatkozásban is. Talán azt sem felesleges megemlíteni, hogy a román adópolitika a magyar kisebbséget mindig hátrányos megkülönböztetésben részesítette, a magyarlakta területeken magasabb adókulcsot alkalmazott, éspedig a magyarlakta vidékek, helységek földjét, ingatlanait vagy üzleti vállalkozását magasabb adózási kategóriába sorolta, mint a többségieket. Ha a magyarok jobban gazdálkodtak, szorgalmasabbak voltak, mint a többségiek, annak is megvolt az ára.

A könyvből megismerhetőek a romániai magyaroknak a szellemi életből, a kulturális tevékenységből való kiszorításának abban az időszakában alkalmazott módszerei, a bürokrácia minden eszközének bevetésével. Még a gondolata sem merült fel a magyaroknak a diplomáciába, az államapparátusba, a tudományos és kulturális életbe való bevonásának, ellenkezőleg: a teljes kiszorítás dominált. A romániai magyaroknak minden, a saját közösségi életükkel kapcsolatos problémát a saját költségükön kellett megoldani. Felülről, a hatalmi pozícióból nézve a cél, a program világos volt: a magyarokat mindenhonnan kiszorítani, hátrányos helyzetbe hozni. E vonatkozásban a román politikai pártok az államhatalom szövetségesei voltak, kivéve a szociáldemokrata, amelynek a programja és állásfoglalása a segítség, az elvárások és a bizalom terén számításba jöhetett.

A civilszféra, a civilszervezetek vonatkozásában két tényező volt, ahol az erdélyi magyarokkal szembeni elfogultság nem dominált, bár itt is érvényesül valamilyen formában, mégpedig a szakszervezeti mozgalom és a szövetkezeti mozgalom.

Mindkét említett mozgalom programja és tevékenysége az emberi jogok, mind az egyéni, mind a kollektív jogok tiszteletben tartásán alapszik, a demokrácia követelményeit, szabá-

joforum73 2008. 02. 27. 23:11 Page 67

lyait nem fogja semmilyen vonatkozásban és mértékben megsérteni. Ahol ezt nem tartják be, azokat a mozgalmakat sem országos, sem nemzetközi szinten nem ismerik el, nem lehetnek résztvevői a mozgalomnak. És itt nincs kivétel.

Nem volt véletlen, hogy Lakatos István mindkét említett mozgalomnak aktív résztvevője volt, mindkettőben teljes odaadással, hozzáállással dolgozott. Technikai szerkesztő minőségében lapjaikat, folyóirataikat szerkesztette. Programjukat, koncepcióikat alaposan ismerte és népszerűsítette, és ha a szükség úgy hozta, kiállt értük. Ezt az illetékesek elismerték és méltányolták is. Bizalmi beosztásokat kapott e mozgalmakban, és egyre magasabb vezetői feladatokat bíztak rá tagtársai bizalmi szavazatai alapján. Mindent megtett, hogy akik benne bíznak, azok ne csalódjanak. A felvállalt feladatokat példaértékűen teljesítette, nem kímélve sem erőt, sem időt. Így jutott el két helyen is, éspedig a román Szociáldemokrata Párt Magyar tagozatában és a HITEL-ben a legmagasabb megbízatásig, az elnöki funkcióig. Eme funkciók, feladatok ellátásában is a becsületes hozzáállás, hozzáértés elve volt az, ami magatartását meghatározta. Sem a karrierizmus, sem az anyagi háttér nem csábította. Az áldozatvállalás nem volt számára idegen fogalom.

Arra sem felesleges felhívni a figyelmet, hogy nehéz pillanataiban is odafigyelt az általa nagyon fontosnak tartott jelenségekre, melyek akkor a közéletben nagy szerepet játszottak. A tizenöt évi fogsága alatt szerzett értékes információk bevésődtek az emlékezetébe, és visszaemlékezéseinek megírásakor be tudta mutatni a valamikori helyzetek valóságát, olyan eseményeket, melyeket akkor nem hoztak a közvélemény tudomására, csak nagyon szűk, zárt körben kezelték azokat.

A dolgokra való odafigyelés, azok átfogó ismerete és megértése az általa megírt visszaemlékezéseket nélkülözhetetlen forrásmunkává teszik a helyzetelemzések vonatkozásában. Ehhez hasonló visszatekintést az elmúlt, 1920 és 1990 közötti időszakra vonatkozólag a kisebbségi múltunk kérdéskörében nem találni. Ez az elemzés, a két kötetben megjelent *Emlékeim I–II.* című mű, pótolhatatlan a számunkra létkérdéseket jelentő döntések meghozatala vonatkozásában. Az erdélyi (romániai) magyarság számára létfontosságú momentum a történelmének pontos ismerete, ami a politikában, diplomáciában zajlik, csak úgy érthető meg és értékelhető ki helyesen, ha ismerjük és értjük azt is, ami a háttérben történik. A történelmi korok nem szakíthatók el egymástól. A politikában és diplomáciában is vannak tradíciók, hagyományok, melyek ismerete nélkül elképzelhetetlen kiértékelni a jelen eseményeit is.

Gazdasági, gazdaságpolitikai vonatkozásban is csak úgy lehet jelenünket megérteni és a jövőre való váltást biztosítani, ha behatóan, pontosan ismerjük a múltat. A tradíciók, be-

joforum73 2008. 02. 27. 23:11 Page 68

rögződések ismerete nélkül, vagyis a múlt tapasztalatai, az események hátterének ismerete nélkül nem lehetséges a helyzet korrekt kielemzése és a jövőre való objektív rálátás. És mindebből nem lehet kizárni a közvéleményt. A tömegek hozzáállása nélkül nagyon nehéz az előrelépés, nem zárható ki az úttévesztés. Eme vonatkozásban, erdélyi magyar vonatkozásban nálunk sok a tennivaló. Erre is sok sugallatot kapunk a Lakatos-kötetekből.

Véleményünk szerint a tömegek felvilágosításának kérdésében nagyon fontos és hasznos lenne a bemutatott mű nagy példányszámban való újrakiadása és a romániai magyar társadalom széles köreihez való eljuttatása. Talán még ennél is nagyobb jelentőséggel bírna a lefordítása és román nyelvű kiadása. Románia gazdaságtörténeti bemutatása szempontjából is megkerülhetetlen, nélkülözhetetlen forrás.

A bemutatott mű segít annak az éppen napirenden levő kérdésnek a megítélésében, hogy számunkra, az erdélyi magyarság számára mi az előnyösebb, a vitás kérdéseknek a szakadásig való feszegetése, vagy a kiegyezés keresése, a kölcsönös megértés? Számunkra, az erdélyi magyarság számára a megoldás a kiegyezés, egymás jogainak és jogos igényeinek kölcsönös elismerése, az emberi jogoknak mind az egyéni, mind a kollektív jogoknak a teljes fokú maradéktalan tiszteletbentartása. Eme vonatkozásban is hasznos olvasmány a bemutatott mű.

A könyv felhívja a figyelmet arra is, hogy a baloldali pártok közötti együttműködés milyen nehéz korszakát élte a két világháború közötti időszakban, vagyis 1919 és 1940 között, amikor a munkásmozgalom kettőbe szakadt. A szociáldemokrata korszaknak két fázisát rögzítette a történelem, éspedig az I. és II. Internacionálé korszakát, amikor a világ minden szociáldemokrata mozgalma belépett a Szociáldemokrata Internacionáléba és azon keresztül valósult meg együttműködésük, programjuk egyeztetése stb.

Ezt a helyzetet törte meg kommunista párt, az 1917-ben a hatalom megragadása után megalakult, kommunista hatás alatt működő III. Internacionálé. A szociáldemokrata mozgalmat és annak keretében működő szociáldemokrata pártokat ellenséggé nyilvánították. E problémakör romániai kihatásaira és vonatkozásaira is értékes és megkerülhetetlen utalásokat találunk Lakatos István művében, az *Emlékeim I–II.* kötetében. Eme vonatkozásban is olyan momentumok kerülnek felszínre az eddig elhallgatott háttérből, melyeket a történelemírás nem hagyhat figyelmen kívül.

A mi sorsunk, a romániai magyar kisebbség sorsának kérdéskörében is vannak olyan aspektusok, melyeket nem lehet figyelmen kívül hagyni. Az említett műből kiderül, hogy a szociáldemokrata mozgalom volt az, amely korrektül, minden elfogultságot félretéve kereste a megoldást, a kiutat a román–magyar viszony kérdéskörében. A könyv nyilvánvalóvá

joforum73 2008. 02. 27. 23:11 Page 69

teszi, hogy a megegyezés, egymás jogainak elismerése és kölcsönösen tiszteletben tartása és az állami szinten való garantálása jelenti a megoldást, a kiutat.

Lakatos István példakép olyan vonatkozásban is, hogy az egyéni érdeket nem szabad a közösségi érdek fölé helyezni sem anyagi (pénzügyi) vonatkozásban, sem a karrier kérdésében. Az általa képviselt népcsoport ügyének, érdekeinek szolgálata elhivatás kell legyen. E vonatkozásban együtt lehet emlegetni Benedek Elekkel, Kós Károllyal és másokkal. Az életet, a pályafutást az ügy szolgálatába állítani – ez volt a vezérelve.

A Lakatos-kötetek tanulsága az is, hogy az erdélyi magyarság számára mind egyéni, mind közösségi szinten egy érdek van, melyet egységesen, összefogva kell kinyilvánítani és képviselni, nyíltan és megosztottság és homályos háttérpolitika nélkül. A valós belpolitikai helyzet, ami a háttérben, a kulisszák mögött zajlik, annak nem ismerete eleve hátrányos helyzetet teremt az erdélyi magyarságnak. Tehát a háttéresemények ismerete létkérdés számunkra. Ennek a tényezőnek alapos és megbízható ismerete fontos, mondhatni döntő tényező számunkra az álláspontunk kidolgozásánál, kialakulásánál. Az említett vonatkozásban Lakatos István önéletrajzi művének ismerete nagyon hasznos segítséget jelent, útmutatásul szolgálhat.

Az említett szempontok a gazdaságpolitikánk, annak kidolgozása szemszögéből nézve is érvényesek. Tehát a romániai magyar közgazdászok számára is fontos momentum a bemutatott könyv, illetve az abból levonható tanulságok ismerete és hasznosítása.

A bemutatott mű szerzőjét, Lakatos Istvánt pedig az erdélyi és a romániai magyarság kiváló társadalompolitikai és gazdasági gondolkodói között illik emlegetni. Az elkötelezettség, az ügyhöz való hozzáállás kérdésében kiemelkedően példaértékű művéből, önéletrajzírásából a tanulságok levonása fontos segítség lehet és kell legyen a helyzetünkkel kapcsolatos állapotunk kidolgozásában. Ezt kihagyni nem lehet és nem szabad.

joforum73 2008. 02. 27. 23:11 Page 70